

PHỤ LỤC A . KẾ HOẠCH THỰC HIỆN

Bối cảnh

Các hệ sinh thái ven biển và biển của Việt Nam đang phải đối mặt với áp lực ngày càng gia tăng từ ô nhiễm nhựa. Một trong những nguyên nhân chính là công tác quản lý chất thải rắn chưa hiệu quả, đặc biệt tại các cộng đồng đảo xa, nơi cơ sở hạ tầng thu gom và phân loại chất thải còn hạn chế, đồng thời kiến thức và kỹ năng của cộng đồng về quản lý chất thải chưa đồng đều. Những thách thức này dẫn đến tình trạng rò rỉ đáng kể rác thải nhựa ra môi trường biển, ảnh hưởng tiêu cực đến đa dạng sinh học, nghề cá, du lịch và sức khỏe cộng đồng.

Kế thừa các mô hình quản lý chất thải dựa vào cộng đồng đã thành công, dự án này đề xuất thí điểm các giải pháp quản lý chất thải rắn tích hợp quy mô nhỏ tại một hòn đảo được lựa chọn ở miền Trung Việt Nam. Dự án áp dụng cách tiếp cận toàn diện, kết hợp các can thiệp kỹ thuật với nâng cao năng lực cộng đồng, lồng ghép giới và xây dựng mô hình bền vững, có khả năng nhân rộng tại các cộng đồng đảo và ven biển khác.

Đảo Cồn Cỏ, nằm cách bờ biển tỉnh Quảng Trị khoảng 15 hải lý, là một huyện đảo nhỏ với dân số 439 người tính đến năm 2024, chủ yếu gồm lực lượng quân đội và gia đình họ, cùng một số ít hộ dân cư trú lâu dài tham gia đánh bắt thủy sản quy mô nhỏ và dịch vụ du lịch. Mặc dù diện tích khiêm tốn khoảng 4 km², hòn đảo có hệ sinh thái đa dạng, địa chất núi lửa độc đáo và những bãi biển nguyên sơ với tiềm năng lớn phát triển du lịch sinh thái. Hệ thực vật rừng ba tầng hiếm có của đảo đóng góp đáng kể cho công tác bảo tồn đa dạng sinh học. Cộng đồng gắn kết chặt chẽ tại đây đã thể hiện sự quan tâm ngày càng tăng đối với quy hoạch phát triển có sự tham gia, với sự chú trọng ngày càng nhiều đến lồng ghép giới, đặc biệt trong vai trò lãnh đạo cộng đồng và các sáng kiến môi trường.

Ô nhiễm nhựa đại dương là một trong những mối đe dọa môi trường nghiêm trọng nhất đối với Đảo Cồn Cỏ, ảnh hưởng tiêu cực đến sinh vật biển, rạn san hô và sức khỏe hệ sinh thái nói chung. Rác thải nhựa làm gián đoạn chuỗi thức ăn biển, phá hủy cấu trúc san hô và làm suy giảm khả năng duy trì nghề cá và du lịch của đảo. Những tác động này càng trầm trọng hơn do hạ tầng hạn chế, nguồn lực tài chính hạn hẹp và nhận thức chưa đầy đủ của cư dân và du khách. Vì vậy, giải quyết ô nhiễm nhựa đòi hỏi một cách tiếp cận phối hợp, đa bên liên quan, kết hợp giữa giải pháp kỹ thuật với giáo dục và sự tham gia của cộng đồng.

Chất thải rắn nói chung và chất thải nhựa nói riêng tại Đảo Cồn Cỏ chủ yếu phát sinh từ ba nguồn: (i) các hoạt động liên quan đến du lịch, làm gia tăng lượng nhựa dùng một lần và gây áp lực lên hệ thống quản lý chất thải hạn chế của đảo; (ii) chất thải sinh hoạt phát sinh từ cư dân và du khách; và (iii) hoạt động đánh bắt thủy sản quy mô nhỏ, tạo ra các loại rác như lưới hỏng và ngư cụ cũ có thể bị thải bỏ xuống biển.

Năm 2024, chính quyền địa phương Đảo Cồn Cỏ đã xây dựng Kế hoạch hành động giảm thiểu rác thải nhựa với tầm nhìn đến năm 2030. Kế hoạch nhằm nâng cao nhận thức, cải thiện thực hành quản lý chất thải tại nguồn, giảm lượng rác thải nhựa phát sinh từ cộng đồng và doanh nghiệp, và từng bước nâng cao hiệu quả tổng thể của hệ thống quản lý chất thải rắn trên đảo, hướng tới mục tiêu đạt được “Cồn Cỏ – đảo xanh không rác thải nhựa” vào năm 2030. Tuy nhiên, nguồn lực tài chính hạn chế, thiếu chuyên môn kỹ thuật, nhận thức cộng đồng còn thấp, tốc độ gia tăng nhanh lượng khách du lịch và sự phối hợp liên ngành chưa đồng bộ vẫn là những thách thức. Dự án này trực tiếp giải quyết các khoảng trống đó bằng cách tăng cường năng lực địa

phương, cung cấp công cụ thu gom và xử lý rác, xây dựng hướng dẫn thực hành và hỗ trợ thay đổi hành vi nhằm giảm đáng kể tình trạng rò rỉ chất thải rắn và nhựa ra môi trường biển. Ngoài ra, phân loại rác hiệu quả sẽ cho phép tái sử dụng rác hữu cơ để ủ phân compost, giảm chi phí mua phân bón cho hộ gia đình và góp phần cải thiện sinh kế.

Mục tiêu SSFA 1: Thiết lập hệ thống quản lý chất thải rắn dựa vào cộng đồng

Bối cảnh:

Ô nhiễm nhựa gây ra mối đe dọa nghiêm trọng đối với hệ sinh thái biển, sinh kế ven biển và các cộng đồng phụ thuộc vào du lịch và nghề cá. Tại đảo Côn Cỏ, một tỷ lệ đáng kể rác thải nhựa đi vào môi trường biển có nguồn gốc từ đất liền, bao gồm chất thải sinh hoạt, hoạt động du lịch và đánh bắt thủy sản quy mô nhỏ. Thực hành phân loại và thu gom rác chưa đầy đủ góp phần làm tích tụ nhựa dọc theo bãi biển và đường thủy, làm suy giảm đa dạng sinh học biển, cảnh quan ven biển và sức khỏe cộng đồng.

Phân loại rác chưa được thực hiện rộng rãi bởi cư dân và du khách. Ngoài nguy cơ ô nhiễm biển, cộng đồng còn đối mặt với rủi ro ô nhiễm nguồn nước ngọt và bỏ lỡ cơ hội tái sử dụng rác hữu cơ làm phân bón chi phí thấp. Các điểm thu gom, cơ sở lưu trữ tạm thời và thiết bị vận chuyển còn hạn chế và bất tiện, và việc phân loại rác chưa trở thành thói quen thường nhật của các hộ gia đình.

Hoạt động: Phát triển hạ tầng và cung cấp thiết bị (Tháng 3 - 4)

- ✓ Thành lập cơ sở phân loại và thu gom rác tập trung của cộng đồng;
- ✓ Phân phát thùng hoặc túi rác phân loại theo màu cho các hộ gia đình để phân loại rác nhựa, rác hữu cơ và các dòng rác khác;
- ✓ Cung cấp các công cụ và thiết bị thiết yếu cho việc thu gom và vận chuyển rác.

Mục tiêu:

- ✓ Thiết lập cơ sở chuyên dụng cho phân loại rác có hệ thống và lưu trữ tạm thời, qua đó nâng cao hiệu quả thu gom và xử lý rác và tạo điều kiện cho tái chế và xử lý tiếp theo;
- ✓ Thúc đẩy phân loại rác tại nguồn trong các hộ gia đình, giảm lẫn tạp chất trong vật liệu tái chế và nâng cao hiệu quả tổng thể của hệ thống quản lý chất thải;
- ✓ Trang bị cho đội thu gom rác và các nhóm cộng đồng công cụ và phương tiện vận chuyển phù hợp nhằm đảm bảo hoạt động thu gom an toàn, kịp thời và hiệu quả.

Kết quả dự kiến:

- ✓ Điểm phân loại và thu gom rác cộng đồng được thiết lập và vận hành tại đảo Côn Cỏ;
- ✓ Thùng rác phân loại theo màu được phân phát đến 100% hộ gia đình và các khu vực công cộng chính;
- ✓ Lịch thu gom rác được xây dựng và thực hiện phối hợp với chính quyền địa phương.

Sản phẩm bàn giao:

Tài liệu hình ảnh và video; Biên bản bàn giao thiết bị thu gom rác; Văn bản xác nhận chính thức từ chính quyền địa phương về vị trí, công suất và tình trạng vận hành của cơ sở thu gom và lưu trữ tạm thời. Báo cáo nộp chậm nhất ngày 15 tháng 7 năm 2026.

Mục tiêu SSFA 2: Tăng cường kiến thức và kỹ năng của cộng đồng về quản lý chất thải

Hoạt động 1: Tham vấn cộng đồng và đánh giá nhu cầu (Tháng 3 - 4)

- ✓ Thực hiện đánh giá cơ sở ban đầu về thực hành và thách thức trong quản lý chất thải trên đảo;
- ✓ Tổ chức các cuộc họp tham vấn cộng đồng để đồng thiết kế hoạt động dự án và đảm bảo quyền làm chủ của địa phương;
- ✓ Thành lập Nhóm nòng cốt gồm đại diện chính quyền địa phương và lãnh đạo cộng đồng, nhấn mạnh sự tham gia mạnh mẽ của phụ nữ.

Mục tiêu:

- ✓ Thu thập dữ liệu tin cậy về hành vi quản lý chất thải hiện tại, khoảng trống hạ tầng và thách thức chính, làm cơ sở thiết kế chương trình tập huấn phù hợp bối cảnh; Đảm bảo sự tham gia thực chất của cộng đồng trong thiết kế dự án, tạo niềm tin, quyền làm chủ và tính bền vững dài hạn;
- ✓ Thiết lập cơ cấu quản trị bao trùm và đại diện, tăng cường phối hợp, thúc đẩy bình đẳng giới và hỗ trợ triển khai hiệu quả ở cấp địa phương.

Sản phẩm bàn giao:

Báo cáo khảo sát cơ sở và phân tích phỏng vấn; nội dung đào tạo đề xuất; biên bản họp tham vấn cộng đồng; danh sách thành viên Nhóm Nòng cốt với ít nhất 50% là nữ. Nộp chậm nhất ngày 15 tháng 7 năm 2026.

Hoạt động 2: Nâng cao năng lực và tập huấn (Tháng 4 - 5)

- ✓ Triển khai chương trình tập huấn giảng viên nòng cốt (ToT) cho Nhóm nòng cốt về quản lý chất thải, và lồng ghép giới;
- ✓ Tổ chức các buổi tập huấn cộng đồng về phân loại rác tại hộ gia đình, tập trung vào rác nhựa, bao gồm các phiên dành riêng cho nhóm phụ nữ.

Mục tiêu:

- ✓ Phát triển đội ngũ giảng viên địa phương có năng lực dẫn dắt hoạt động quản lý chất thải, áp dụng cách tiếp cận nhạy cảm giới và đảm bảo chuyển giao kiến thức hiệu quả, duy trì tính bền vững dự án;
- ✓ Cải thiện thực hành phân loại rác ở cấp hộ gia đình thông qua nâng cao nhận thức, kỹ năng và sự tham gia bao trùm, đặc biệt trao quyền cho phụ nữ như những tác nhân thay đổi chính;
- ✓ Hỗ trợ xác định và phát triển cơ hội sinh kế khả thi từ vật liệu tái chế, tăng cường động lực kinh tế cho phân loại và tái chế bền vững.

Kết quả dự kiến:

- ✓ Một (01) chương trình tập huấn cho nhân sự nòng cốt địa phương;
- ✓ Một (01) hội thảo tập huấn cho cộng đồng.

Sản phẩm bàn giao:

Tài liệu tập huấn; hồ sơ hội thảo; hình ảnh và video; danh sách người tham gia; báo cáo tổng kết và phân tích phản hồi. Nộp chậm nhất vào ngày 15 tháng 7 năm 2026.

Mục tiêu SSFA 3: Trao quyền cho phụ nữ trong quản lý chất thải rắn

Bối cảnh:

Chất thải sinh hoạt là nguồn lớn gây rò rỉ rác thải rắn và nhựa ra môi trường biển. Tại Việt Nam, phụ nữ giữ vai trò trung tâm trong quản lý hộ gia đình và tham gia mạnh mẽ vào dịch vụ du lịch như chế biến thực phẩm. Do đó, phụ nữ thường chịu trách nhiệm phân loại và xử lý rác, nhưng đóng góp của họ chưa được ghi nhận đầy đủ và còn bị hạn chế bởi định kiến giới, thiếu kiến thức kỹ thuật và hạn chế tiếp cận nguồn lực. Trao quyền cho phụ nữ trong vai trò lãnh đạo và vận hành hệ thống quản lý chất thải sẽ nâng cao phạm vi tiếp cận, hiệu quả và tính bền vững của chương trình.

Hoạt động: Hỗ trợ một buổi tập huấn cộng đồng do nhóm phụ nữ nòng cốt đã được đào tạo tự chủ trì.

Kết quả dự kiến:

- ✓ Một (01) buổi tập huấn cộng đồng được phụ nữ dẫn dắt thành công;
- ✓ Nhóm phụ nữ nòng cốt tự tin có khả năng tiếp tục tổ chức tập huấn sau khi dự án kết thúc.

Mục tiêu:

- ✓ Tăng cường kiến thức và kỹ năng thực hành của phụ nữ về phân loại rác tại nguồn và ủ phân hữu cơ bằng kỹ thuật an toàn ở cấp hộ gia đình;
- ✓ Nâng cao vai trò trung tâm của phụ nữ trong quản lý chất thải hộ gia đình và bảo vệ môi trường, góp phần thúc đẩy bình đẳng giới trong phát triển cộng đồng;
- ✓ Tạo cơ hội sinh kế và tiết kiệm chi phí, góp phần cải thiện thu nhập hộ gia đình;
- ✓ Thiết lập mạng lưới “phụ nữ tiên phong” có khả năng lan tỏa kiến thức và duy trì thực hành phân loại và tái chế trong cộng đồng.

Sản phẩm bàn giao:

Tài liệu tập huấn; Hình ảnh và video minh họa quy trình phân loại, thu gom, rác thải; Tổng hợp phản hồi người tham gia; Báo cáo kết quả sau 2 - 3 tháng triển khai, nộp chậm nhất ngày 15 tháng 7 năm 2026.

Mục tiêu SSFA 4: Xây dựng và phổ biến sổ tay Hướng dẫn thu gom, phân loại và quản lý chất thải cộng đồng

Bối cảnh:

Hoạt động thu gom và xử lý rác tại đảo Côn Cỏ bị hạn chế do thiếu các hướng dẫn vận hành rõ ràng, dễ tiếp cận và phù hợp điều kiện địa phương. Thực hành hiện nay chủ yếu dựa vào thói quen hoặc hướng dẫn không nhất quán. Việc xây dựng hướng dẫn rõ ràng, thân thiện với người dùng và phù hợp với bối cảnh địa phương sẽ khuyến khích sự tuân thủ tự nguyện và nhất quán của các hộ gia đình và nhóm cộng đồng.

Hoạt động: Tháng 4 - 6

- ✓ Phối hợp với cộng đồng xây dựng và hoàn thiện hướng dẫn thực hành về thu gom, phân loại và quản lý chất thải, tích hợp hình ảnh minh họa đơn giản và ngôn ngữ phù hợp địa phương; In ấn và phân phát hướng dẫn đến tất cả các hộ gia đình và không gian công cộng trên đảo;
- ✓ Phát động chiến dịch truyền thông do cộng đồng dẫn dắt nhằm thúc đẩy thực hiện hướng dẫn và tư duy “không rác thải biển”.

Kết quả dự kiến:

- ✓ Hướng dẫn quản lý chất thải được phân phát đến 100% hộ gia đình trên đảo;
- ✓ Thiết lập khung giám sát nhằm theo dõi rõ ràng và mức độ tuân thủ của cộng đồng.

Mục tiêu:

- ✓ Xây dựng hướng dẫn quản lý chất thải rõ ràng, phù hợp văn hóa và dễ hiểu, phản ánh thực tiễn địa phương và tạo điều kiện áp dụng nhất quán trong toàn cộng đồng;
- ✓ Đảm bảo mọi hộ gia đình đều được tiếp cận hướng dẫn tiêu chuẩn, củng cố thực hành đúng thông qua sự hiện diện thường xuyên tại nhà và không gian sinh hoạt chung;
- ✓ Nâng cao nhận thức cộng đồng, thay đổi thái độ và hành vi theo hướng quản lý chất thải có trách nhiệm và tăng cường cam kết tập thể trong phòng ngừa rác thải biển.

Sản phẩm bàn giao:

Bộ tài liệu hướng dẫn thu gom và quản lý chất thải; Bài viết đăng trên nền tảng truyền thông địa phương; Bản ghi phát thanh; Tài liệu hình ảnh về chiến dịch truyền thông; Báo cáo số lượng phân phát và phản hồi cộng đồng về việc áp dụng hướng dẫn. Nộp chậm nhất ngày 15 tháng 7 năm 2026./.